

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ТА ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Масіна Людмила Олександрівна

Старший викладач кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
(Одеса, Україна)

Масін Віктор Миколайович

Кандидат юридичних наук, доцент
Доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
(Одеса, Україна)

Законодавство про неспроможність та банкрутство в цілому та процедура ліквідації неспроможного боржника безпосередньо є надбаннями європейської правової культури, які повинні враховувати у своїй діяльності усі правозастосовні органи.

Відповідно до Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» [1] у надзвичайно стислі строки майже усі недержавні сільськогосподарські підприємства, засновані на колективній формі

власності, були реорганізовані у різноманітні організаційно-правові форми підприємництва.

Водночас, у процесі реформування аграрного сектору економіки, виникли проблеми, пов'язані із правовими підставами і порядком реструктуризації сільськогосподарських підприємств. Наявність цих та інших проблем зумовлена недосконалістю чинного аграрного і земельного законодавства, відсутністю спеціального закону щодо реструктуризації недержавних сільськогосподарських підприємств, наявністю великої кількості відомчих нормативно-правових актів, які здебільшого мають рекомендаційний характер [2, с. 74].

Історичний розвиток права взагалі і в тому числі конкурсного права та конкурсного процесу у світі виробив принципові підходи і позиції щодо вирішення конкретних випадків неспроможності і банкрутства, які закріплені у національних законодавствах. В основу конкурсного процесу держав з ринковою економікою поставлено не формально-юридичні (процесуальні) правила і обов'язкове їх проходження, а матеріально-правові, економічні підходи до вирішення правових проблем [3].

Конкурсне провадження в Англії, Німеччині, США, Франції як ліквідаційна процедура припинення юридичної особи вводиться судом, що розглядає справу про неспроможність, лише за наявності майна у боржника [4, с. 144-146].

На відміну від економіко-правового підходу, який застосовується у Німеччині та інших західних державах, український Закон про банкрутство та судова практика йде по шляху проведення низки процедур, що передують ліквідаційній процедурі, а також і здійснення ліквідаційної процедури при відсутності у боржника будь-яких активів. Таким чином, — стверджує П. Д. Пригуза, — процедури у справі про неспроможність не забезпечені активами боржника, а здійснюються за рахунок кредиторів, приносячи кредиторам та державному бюджету додаткові збитки та втрати, залишаючи власника боржника та його керівні органи осторонь процесу та без будь-якої відповідальності [5, с. 169-188].

З правової точки зору реструктуризація та фінансове оздоровлення недержавних сільськогосподарських підприємств – це врегульована нормами права система організаційно-економічних, правових та інших заходів, спрямованих на зміну суті і характеру відносин власності на землю і майно підприємства, трудових та управлінських відносин (як внутрішніх, так і зовнішніх) шляхом реорганізації підприємств чи їх ліквідації з метою створення на засадах

приватної власності на землю та майно нових суб'єктів підприємницької діяльності ринкового типу у агропромисловому комплексі України [6, с. 48].

Статтею 29 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» встановлено, що під санацією розуміється система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом реструктуризації підприємства, боргів і активів та/або зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника [7]. Крім того, заходом щодо відновлення платоспроможності боржника, який містить план санації, може бути реструктуризація підприємства.

Слід погодитися із висновком, згідно з яким реструктуризація недержавних сільськогосподарських підприємств є самостійною правовою категорією, яку слід відмежовувати від реформування підприємства, його реорганізації, організаційної перебудови, приватизації та роздержавлення [2, с. 74].

Принциповою є позиція Т.О. Коваленко, яка вважає, що реструктуризація недержавних сільськогосподарських підприємств має базуватися на таких правових принципах: стабільність законодавчого забезпечення реструктуризації; добровільність здійснення реструктуризації; соціальна справедливість; охорона, раціональне використання та відтворення земель; економічна підтримка державою реструктуризованих підприємств [8].

Зважаючи на особливості перехідного періоду та сучасний стан економіки, ученими відзначаються наступні основні концептуальні засади реструктуризації сільськогосподарських підприємств: підвищення регулюючої та стимулюючої ролі держави шляхом використання економічних методів регулювання; розбудова мережі сільськогосподарських дорадчих служб; орієнтація на власні інвестиційні ресурси; стимулювання інтеграції України до Світового економічного співтовариства; пріоритетний розвиток технологічного потенціалу, що створить сприятливі конкурентні позиції на світовому ринку [6, с. 40].

Для усунення умов загальної кризи неплатежів та виправлення становища у цій сфері винятково важливим для активізації процедури банкрутства є: внесення відповідних змін і доповнень до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або

визнання його банкрутом»; уведення режиму жорсткої відповідальності посадових осіб за такі зловживання у виробничо-фінансовій сфері, які створюють підстави для ліквідації сільськогосподарського підприємства, умисного банкрутства, фіктивного банкрутства, приховування банкрутства; визначення статусу осіб, які здійснюють процедури щодо антикризового управління майном неплатоспроможних підприємств (розпорядники майна) та ліквідації підприємств, які за рішеннями господарських судів визнані банкрутами (ліквідатори), а також умов оплати їхньої праці за аналогією до країн, де розвинуті ринкові відносини; завершення вирішення питання щодо запровадження спрощеної процедури банкрутства та створення на базі підприємств-банкрутів нових підприємств.

Більшість науковців і практиків розглядають фінансове оздоровлення як комплекс послідовних, взаємопов'язаних заходів фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційного і соціального характеру, спрямованих на виведення суб'єкта господарювання з кризи і відновлення або досягнення його прибутковості та конкурентоспроможності у довгостроковому періоді. Основна мета цих заходів – сприяти підвищенню прибутковості сільськогосподарських підприємств [6, с. 24]. При цьому вирішальне значення процесу фінансового оздоровлення буде залежати лише від тих заходів, які здійснюються безпосередньо за ініціативою підприємства.

Для сільськогосподарських підприємств України цілком придатна для застосування класична модель фінансового оздоровлення, яка поширена у більшості розвинених країн світу. Згідно з цією моделлю, фінансове оздоровлення підприємства розпочинається з виявлення та аналізу причин фінансової нестабільності. На основі даних бухгалтерської звітності, рішень зборів власників, фінансових планів та інших матеріалів визначаються зовнішні і внутрішні фактори, що визначають фінансово-економічний стан підприємства. За результатами аналізу приймається рішення про проведення фінансового оздоровлення [6, с. 25].

Література:

1. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 3 грудня 1999 р. - [Електронний ресурс]: Президент України, Верховна Рада України: офіційний веб - сайт. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1529/99>

2. Масін В.М. Правові проблеми реструктуризації та банкрутства сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів / В.М. Масін // Південноукраїнський правничий часопис. — 2006. — № 3. — С. 74-76.
3. Пригуза П.Д. Правове регулювання процедур банкрутства відсутнього боржника та боржника, що ліквідується власником за законодавством Європейських держав. Порівняльно-правовий аналіз / П. Д. Пригуза // Судова влада України: офіційний веб - портал. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ks.arbitr.gov.ua/sud5024/8/8/724/>
4. Поляков Б.М. Правове регулювання неспроможності (банкрутства) в зарубіжних країнах (Англії, Німеччині, Росії, США, Франції) / Б.М. Поляков // Санація та банкрутство. — 2006. — № 1. — С. 144-146.
5. Пригуза П.Д. Проблеми національної моделі неспроможності та банкрутства / П.Д. Пригуза // Вісник господарського судочинства. — 2007. — № 2. — С. 169-188.
6. Масін В.М. Реорганізація та реструктуризація сільськогосподарських підприємств з метою їх фінансового оздоровлення / В.М. Бобік, М.О. Дзюба, В.М. Масін [та ін.] // Реструктуризація та фінансове оздоровлення сільськогосподарських підприємств: Посібник. — К.: Програма підвищення рівня життя сільського населення, 2005. — 480 с.
7. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 р. (в редакції Закону № 4212-VI від 22.12.2011 р., ВВР, 2012, № 32-33, ст. 413) // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 42-43. — Ст. 378.
8. Коваленко Т.О. Правові аспекти реструктуризації недержавних сільськогосподарських підприємств: Автореф. дис... канд. юрид. наук.: 12.00.06 / Т.О. Коваленко, Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2002. — 20 с.